

بسم الله الرحمن الرحيم

دانشنامى فرهنگ و تمدن گیلان

www.ketab.ir

زندگى زنان گیلان

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	پیروزی، شادی: ۱۳۵۴ -
عنوان و پدیدآور	زندگی زنان گیلان شادی پیروزی هادی میرزائزاد موحد
مشخصات نشر	رشت: فرهنگ ایلپا، ۱۳۸۹
مشخصات ظاهری	۱۶۰ ص.
فروست	دانشنامه‌ی فرهنگ و تمدن گیلان: ۴۰.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۱۹۰-۱۸۲-۲
موضوع	زنان - ایران - گیلان.
موضوع	زنان - گیلان - آداب و رسوم و مسائل اجتماعی.
شناسه افزوده	میرزائزاد موحد، هادی، ۱۳۵۲ -
رده‌بندی کنگره	۴۷۱۳۸۹ پ ۹ گ / GR ۲۹۱
رده‌بندی دیویی	۳۹۸ / ۰۹۵۵۲۳
شماره کتابخانه ملی:	۲۱۸۲۴۰۰

دانشنامه‌ی فرهنگ و تمدن گیلان

زندگی زنان گیلان

شادی پیروزی
هادی میرزائزاد موحد

زندگی زنان گیلان

شادی پیروزی هادی میرزانژاد موحد

سرپرست مجموعه: فرامرز طالبی

آماده‌سازی و نسخه‌برداری: کارگاه نشر فرهنگ‌ایلیا

چاپ نخست: ۱۳۹۱ شماره‌گان: ۲۱۰۰ نسخه شماره نشر: ۴۰۰

استفاده‌ی پژوهشی از این اثر با ذکر مأخذ آزاد است.

هرگونه استفاده‌ی تجاری از این اثر، به هر شکل، بدون اجازه‌ی کمیته‌ی ناشر، ممنوع است.

نشانی: رشت، خ آزادگان، جنب دبیرستان بهشتی (خ صفایی)، خ حاتم، شماره‌ی ۴۹.

تلفن: ۳۲۴۴۷۳۳ - ۳۲۴۴۷۳۲ ۰۱۳۱ دورنگار: ۳۲۲۱۸۲۸

پست الکترونیکی: E.mail: nashreilia @ yahoo.com

سایت‌های اطلاع‌رسانی: www.artguilan.ir و www.nashreilia.com

۴۰۰۰ تومان

تقدیم به مادران مان
فرح و فریا
و همه‌ی زنان گیلان زمین

www.ketab.ir

یادداشت شورای پژوهشی دانشنامه

ایران زمین، بهندی گسترده‌ای است با اقلیم‌ها، فرهنگ‌ها و خرده‌فرهنگ‌های گوناگون. شناخت و معرفی این اقلیم‌ها، نقشی بسزا در شکل‌گیری فرهنگ ملی دارد.

دانشنامه‌ی فرهنگ و تمدن گیلان بر آن است تا با معرفی ویژگی‌های فرهنگی و طبیعی این بخش از سرزمین ایران، گامی کوچک در شناخت فرهنگ بومی و ملی بردارد.

این مجموعه با همراهی و همدلی گروهی از پژوهشگران فرهیخته‌ی دیارمان و با همت معاونت محترم برنامه‌ریزی استانداری گیلان، حوزه‌ی هنری گیلان و دوستانمان در انتشارات فرهنگ‌ایلیا به سرانجام رسیده است. تلاش همه‌ی آنان را ارج می‌نهم.

فرامرز طالبی مسعودپورهای

های میرزانژاد موحد

یادداشت حوزه‌ی هنری

گیلان بی هیچ کزاف و گمان، یکی از کهن‌سال‌ترین زیستگاه‌ها و خاستگاه‌های فرزندان ایران زمین است. این سرزمین سحرانگیز و خرم چون رشک بهشت، فراخنای تاریخ ایران و فرازگاه تاریخ تشیع ایران است. گیلان از دیرین روزگاران، پناهگاه گریزندگان از ستم خلفا بوده و چه بسیار از دین‌داران و پناه‌آورانی که در این دیار بالیدند و بایاری مردمان آن، حکام جور و ستم را از تخت فروکشیدند.

این دیار همان دیاری است که علویان را از تیغ ستم خلفای اموی و عباسی پاس داشت، همان دیاری است که بیگانگان یونانی، عرب و ترک هرگز نتوانستند بر آن دست یازند و از آن باج ستانند.

ولی امروز از گیلان بزرگ چه مانده است جز نهانه‌هایی در دل کتاب‌های تاریخ و بناهایی که رو به ویرانی‌اند و یادها و نواهایی در باورها و آیین‌ها و آواهایی که بر زبان مردان و زنان این دیار به زیبایی نشسته‌اند و بر شیوه‌های زیست مردم این سامان دلالت دارند.

برای شناخت آنچه از این میراث بزرگ مانده است، باید گام‌های استوار برداشت و دستاورد پژوهش‌ها و تحقیقات اندیشمندان را گرد آورد و به نسل جوان و نسلی که فردای این دیار از آن اوست، سپرد.

شناخت و بازکاوی این زوایای آشکار و پنهان از سال‌ها پیش اساسی‌ترین دغدغه‌ی فکری و فرهنگی ما بود و امروز دانشنامه‌ی فرهنگ و تمدن گیلان گامی کوچک ولی محکم در راستای رسیدن به این هدف است.

این مجموعه حاصل تحقیقات و پژوهش‌های جمعی از گیلان‌شناسان ریده است. پُر بی‌راه نیست که برنامه‌ریزان بتوانند از نتایج این مطالعات و پژوهش‌ها در روند توسعه‌ی فرهنگی، اجتماعی و حتی اقتصادی برای ترسیم چشم‌انداز آینده‌ی استان سود برند.

بر خود فرض می‌دانم از تمامی کوشندگان این کار سترگ، به ویژه محققان و پژوهشگران، ناشر گرامی و شورای محترم پژوهشی دانشنامه‌ی فرهنگ و تمدن گیلان تقدیر نمایم و سپاس‌گزارِ معاون محترم برنامه‌ریزی استانداری گیلان باشم که مشوق ما برای ادامه‌ی این راه هستند.

غلام‌رضا قاسمی

فهرست

۱۳	پیش‌گفتار
	فصل نخست
۱۵	کلیات
۱۵	زنان گیلان در تمدن‌های پیشین
۱۸	واژه‌ی زن و نام‌های زنان
	چهره و پوشاک
۳۱	زیورآلات و آرایش
۳۳	حجاب
	فصل دوم
۳۷	زنان؛ اجتماع، خانواده و آداب و رسوم
۳۸	حضور در اجتماعات
۴۴	ازدواج، طلاق و ازدواج مجدد
۴۵	چند زنی
۴۶	زنان در خانه
۴۷	بدرفتاری با زنان
۴۸	مجازات زنان
۴۸	باورها و رسوم
	فصل سوم
۵۳	زنان در عرصه‌ی جنگ، مناسبات سیاسی و قدرت
۵۳	قربانیان جنگ
۵۸	زنان در متن نبردها
۵۸	واسطه‌های صلح و تحکیم قدرت
۵۹	بهانه‌های جنگ
۶۱	زنان خونریز

	فصل چهارم
۶۳	زنان گیلان در متن جنبش‌های اجتماعی - سیاسی
۶۵	حق رأی زنان
۶۶	مشروطه
۷۱	نهضت جنگل
	فصل پنجم
۷۷	زنان و کار
	فصل ششم
۸۷	زنان؛ رویدادها و فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی و هنری
۸۹	انجمن‌ها و جمعیت‌ها
۹۶	نشریات زنان
۹۹	کشف حجاب
۱۰۰	زنان گیلانی در مجلس شورای ملی و مجلس موسسان
۱۰۱	زنان و هنر
	فصل هفتم
۱۱۵	زنان نامی و جایگاه و خدمات آنان
	فصل هشتم
۱۲۹	آموزش و پرورش زنان
۱۳۲	نخستین مدارس دخترانه
۱۴۲	نخستین زنان آموزگار گیلان
۱۴۳	ورزش
۱۴۵	سخن پایانی
۱۴۶	کتاب‌نامه
۱۵۳	تصاویر و اسناد
۱۷۱	نمایه

پیش‌گفتار

چیستی و چگونگی زندگی زنان در گیلان زمین، گویی در چشم‌اندازی از مه‌پنهان است. از یک سو منابع تاریخی دست‌اول در این باره اندک است و از سوی دیگر دوره‌هایی از زندگی این زنان در هاله‌ای از افسانه و روایت‌های نه‌چندان مستند پوشیده شده است. اما می‌توان گفت نوع زیست و جایگاه این زنان در مقایسه با دیگر نواحی و قوم‌های ایرانی متفاوت بوده است. زنان به سبب شیوه‌ی زندگی مردمان این دیار از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای در ساختار خانواده برخوردار بودند. در دو سده‌ی اخیر نیز به سبب جایگاه ویژه‌ی گیلان به عنوان دروازه‌ی تمدن مدرن، زنان این سرزمین پیشتر از سایر نواحی ایران با افکار و اندیشه‌های نو آشنا شدند و به همین سبب به سرعت در راه نوگرایی‌هایی چون مبارزات و فعالیت‌های اجتماعی، بهره‌وری از آموزش و سواد و بهداشت و حقوق نوین اجتماعی و مدنی گام برداشتند.

در این کتاب به بخش‌های برجسته‌ی زندگی زنان گیلان‌زمین در تمدن‌های پیشین، اجتماع، خانواده، جنگ‌ها، مناسبات سیاسی، جنبش‌های اجتماعی، کار، فرهنگ و هنر، آموزش و پرورش و معرفی برخی زنان نامی و جایگاه و خدمات آنان پراخته شده است.

مباحث کتاب بنا به محدودیت صفحات آن به صورت فشرده طرح شده است اما کوشیده‌ایم مهم‌ترین جنبه‌های زندگی زنان گیلان مورد بررسی قرار گیرد. در این میان برخی نکات بنا به اقتضای زمانه قابل طرح نبود و برخی دیگر، اگرچه قابل طرح بود، اما بیم اطناب سخن می‌رفت.

در سرانجام این پژوهش، فرامرز طالبی و مسعود پورهادی متن را خواندند و نکاتی چند یادآور شدند، دکتر محمد باقری بازخوانی نهایی اثر را بر عهده گرفت و همکاران مان در نشر فرهنگ‌ایلیا در آماده‌سازی این مجموعه چون همیشه در کنار ما بودند که سپاسگزار همراهی‌شان هستیم. این مجموعه چکیده‌ی پژوهشی هفت‌ساله است که شاید شکل جامع‌تری از آن به همراه مطالب، اسناد و تصاویر کامل‌تر در آینده‌ای نامعلوم منتشر شود.

شادی بیروزی هادی. م. موحد

زمستان ۱۳۹۰ - رشت